tuuride ja vestete kogu »Knock-out« (Tallinna, 1928).

»Õitsituled« I (1922); Hoia Ronk, Eesti karrikatuur (»Õitsituled« II, 1923).

A. V.

TÕNISSON, Jaan, riigimees, ajakirjanik, ühistegelane, sünd. 10. XII 1868 Viljandimaal Viljandi v. Mursi talu omaniku Jaan T.-i pojana, õppis aa. 1878—81 Tusti külakoolis, a.-st 1881 Viljandi klk.-koolis, kust ta C. R. Jakobson'i austajana õpetajaga kokku põrgates lahkus, siis Viljandi linna algkoolis F. Kuhlbars'i (vt.) juhatusel ja sealsamas kreiskoolis ning viimati Tallinna gümnaasiumi viimases klassis, mille lõpetas dets. 1888. Aa. 1889 - 92 õppis ta õigusteadust Tartu ülikoolis, lõpetades selle *cand. jur.* astmega. Üliõpilasena liitus T. eesti korporatsiooni *Fraternitas Viliensis*'e asutajatega ja oli selle ettevõtte äpardumise järel tegev Eesti Üliõpilaste Seltsis, toimides aa. 1891—92 selle esimehena; ka töötas ta kaasa Eesti Kirjameeste Seltsis, võttes eriti osa seltsi uuendamiskatseist ühes V. Reiman'i (vt.) j. t 1893. a. alul astus T. »Postimehe« toimetusse, kus töötas kuni s. a. sept., põrgates ajakirjanikuna m. s. õige teravalt kokku A. Grenzstein'iga (vt.). Selle järel toimis T. järgm a. Tartus peetud IV üldlaulupeo kirjatoimetajana, kellena tal tuli teha rohkesti õhutamisning korraldamistööd. A.-st 1894 kuni sügiseni 1896 oli T. ametis Venemaal Orelli ringkonnakohtu juures kohtuameti-kandidaadina ja kohtuuurijana. Kui K. A. Hermann (vt.) 1896. a. tahtis loobuda »Postimehe« toimetamisest ja väljaandmisest, omandas T. ühes O. Kalda (vt.) ja K. Kopliga V. Reimani, H. Kopli j. t. abil »Postimehe« ja hakkas seda 15. XI 1896 alates välja andma ning toimetama, esiotsa ühes K. A. Hermann'iga, siis 1. XII 1896 alates ainsa vastutava toimetajana ja väljaandjana ning varssi ka ainsa omanikuna. 1898 asutas T. Tartus oma trükikoja ja raamatukaupluse. 1901. a. tuli »Postimehele« juurde kuukiri »Lasteleht«, 1902. »Tervis«, 1905. a. pilkeleht »Sädemed« ja 2 korda nädalas ilmuv »Elu«. 1902.—05. a. andis T. Tartus välja Pärnust ületoodud ajakirja »Linda«. »Postimehega« on T.-i elu ja tegevus olnud ligidalt seotud kuni praeguseni (1929), kuigi ta ajutiselt tegelikust toimetamise tööst eemal on seisnud ning ainult väljaandjana alla kirjutanud. «Postimehes«, samuti »Lindas« ja teisal on T. avaldanud väga suure arvu artikleid, mis puudutavad pea kõiki rahvatulunduse, politika ja kultuurielu alasid, ning on omandanud silmapaistvama koha Eesti ajakirjanikkude hulgas. — T.-i astumisel Eesti avalikku ellu oli ärkamisaja rahvuslik-käremeelne vool osalt ühinenud uue suunaga Vene piirimaade politikas, mis ikka selgemalt taotles muulaste ohvrikstoomist kõikvene rahvuslusele. Eesti politika mõtet ja ülesannet nähti kõige selle piiritus ülistamises, mis tuli Vene poolt, ning orjalikus alistumises riigivõimu kohalikkude esindajate vaadetele ja võtetele; Eesti rahva käekäik tehti sõltuvaks täielikult ja ainult Vene riigivõimu kandjast ja tema kohapealseist esindajaist. Rahvuslik-alalhoidlikust voolust oli üks haru, A. Grenzstein'iga (vt.) eesotsas, viimaks jõudnud samale seisukohale. Nii sattus rahvuslik mõte siin viimaks täielikku ummikusse. Osa rahvuslik-alalhoidliku voolu kandjaid, kes koondusid ikka teadlikumalt K. A. Hermann'i »Postimehe« ümber, säilitas ärkamisaja ideaalid, asus vähemalt sisemiselt teatavasse opositsiooni venestamisepolitika suhtes, püüdis õhutada ja elustada rahvuslikku tunnet ja hoidus tegemast labast oportunismi rahvuslikuks vooruseks, kuigi väliselt tuli mööndusi teha aja nõuetele Juba 1892. a. alul Eesti Kirjameeste Seltsis ettevõetud katses kõrvaldada seltsist silmapaistvamat ning brutaalsemat venestamise toetajat J. Kõrvi (vt.) püüti siitpoolt tuua väikest pööret avalikku ellu; veel julgemalt tõstis rahvuslik mõte pead 1894. a. laulupeol, kuigi siingi veel hellitati lootust, et võitluses ikka tugevamaks muutuva Vene surve vastu kodumaa sakslus on loomulikuks kaaslaseks.

»Postimehe« toimetajana jätkas T., kelle ümber koondus alatasa kasvav haritlaste ja kirjanikkude ringkond, C. R. Jakobson'i (vt.) poolt mõjuvalt algatatud ning esialgu A. Grenzstein'i ja hiljemini eriti K. A. Hermann'i poolt teataval määral edasiarendatud joont Eesti rahvuspolitilise, tulundusliku ja kultuurilise arengu alal. Esijoones pöördus T. rahva laiades ringkondades maad võtva rahvuspolitilise loiduse ning oportunismi vastu ning jätkas seda võitlust teadlikult terve Vene aja kestel. Rahvuslik iseteadvus on T.-ile rahva arengu ülim aste; see põhjeneb rahva iseolemise õiguse sügaval hinnangul ning on rahvaliikmeile elavaks kõlblise jõu allikaks. Eesti rahvuslik mõte nõuab Eesti rahvale täielikku olemisõigust ning võimalust igakülgselt areneda, ilma et see sõltuks võimuloleva rahva või kihi heatahtlikkusest, mida tuleks ära teenida või koguni kerjata. Vastandina Grenzstein'ile, kellega varssi tekivad teravad kokkupõrked, rõhutab T., et rahvustundes on tegemist aateliste varadega ning rahvuslik elu pole mõeldav ilma oma keeleta ja oma vaimlis-hingelisele olemisele vastava kultuurita. »Aatelised asjad« ei lange tulundusliku järje tõusmisega iseenesest rüppe. Nii palju kui tsensuuriolud lubavad, näitab T. selle mõtteviisi alaväärtuslikkust, mis riigivalitsuselt aland-